

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Keren oude monarchen terug in het nieuwe Oost-Europa?

Swinkels, B.

Citation

Swinkels, B. (1997). Keren oude monarchen terug in het nieuwe Oost-Europa? *Bestuurskundige Berichten*, 12(4), 20-23. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234089>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234089>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Keren oude monarchen terug in het nieuwe Oost-Europa?

B. Swinkels

Voorjaar 1997. Terwijl er alom chaos heerst loopt een bijna twee meter lange man voor het eerst sinds lange tijd weer rond in zijn land. Als kind moest hij met zijn familie vluchten voor de Italianen die zijn land vlak voor de Tweede Wereldoorlog annexeerden. Na deze oorlog kwamen de communisten aan de macht en konden ze niet meer terugkeren. Koning Leka I is echter vastberaden de troon die zijn vader werd afgenomen weer te herstellen.

Of de inwoners van Albanië het daar mee eens zijn is nog maar de vraag.

Sinds de val van de muur en de ineenstorting van de communistische staten in Oost-Europa is de situatie er niet veel beter op geworden. Hoewel op kleine schaal enige verbeteringen zijn aangebracht, hoeft men maar aan bijvoorbeeld Rusland te denken om in te zien dat er nog een lange weg te gaan is naar een algehele verbetering van de levensstandaard. Veel Oost-Europese staten kampen met een verouderde economie. Er is veel werkloosheid, inflatie en de bevolking is er in een aantal staten nog slechter aan toe dan onder het communisme. Slechts een kleine groep weet voorsnog te profiteren van de nieuwe vrije markt. Met het verdwijnen van de communistische machthebbers en het ontstaan van democratische regeringen waren de problemen nog niet voorbij. Vijftig jaar communisme heeft de identiteit van de mensen in niet geringe mate bepaald. De plotselinge overschakeling naar een vrije markt en de instroom van allerlei westerse nieuwigheden (waaronder de hamburgers en Franse frietjes van de hier welbekende onderneming met de gouden M.) zorgden voor een ware cultuurschok. De regeringen bleken niet in staat de economie in de hand te houden en de inflatie nam toe. Veel mensen kregen nog net genoeg geld om van te kunnen leven, laat staan om de peperdure westerse goederen te kopen.

Misdaad nam toe en sterk op de maffia lijkende organisaties drongen met hun invloed door in de hoogste regionen van de samenleving. Wie het nieuws bekijkt en de kranten leest kan

er zich een voorstelling van maken.

De inwoners van de Oost-Europese staten zijn dan ook op zoek naar methoden om hun landen weer op te bouwen en zij proberen daarbij een nieuwe identiteit te vinden, die onder het communisme veelal onderdrukt werd door de regeringen. Juist in deze periode komen in een aantal landen groepen naar voren met het idee hun ex-koning of een nakomeling weer op de troon te laten plaatsnemen, met als doel de eenheid en eigen identiteit van de bevolking te bevorderen.

Van de huidige staten in Oost-Europa telde voor de Tweede Wereldoorlog een aantal van hen een koningshuis. Dit waren Albanië, Bulgarije, Joegoslavië en Roemenië. Voor 1917 was Rusland een keizerrijk met de tsaar, de Russische titel voor keizer, aan het hoofd. Na de oktoberrevolutie in 1917 werd de tsaar door de communisten vermoord in 1918, waarna Rusland uiteindelijk een communistische staat werd. Nadat Russische troepen Oost-Europa van de Duitsers hadden bevrijd, vestigden zij overal communistische regeringen. Als gevolg hiervan moesten de koningen met hun families vertrekken. Velen van hen gingen in het westen in ballingschap.

Behalve het Russische keizerrijk, dat al eeuwenoud was, waren al deze koninkrijken nog relatief jong. Eind negentiende eeuw verloor het Turkse rijk, tot dan toe de heerser over

grote delen van de Balkan, langzaam maar zeker de macht over het gebied. Veel volkeren die al eeuwen onder het Turkse juk zuchtten, veroverden hun onafhankelijkheid en vestigden hun eigen staten.

Vrijwel al deze staten kozen voor de monarchie als staatsvorm. In Bulgarije werd in 1887 de Duitse prins Ferdinand van Saksen-Coburg-Gotha gevraagd koning te worden en na zijn acceptatie van het voorstel werd hij nog hetzelfde jaar gekroond. Ook Roemenië verzocht een Duitse prins de koningskroon te accepteren. Deze prins Karl von Hohenzollern-Sigmaringen was een familielid van de Duitse keizer Wilhelm II. Prins Karl was enigszins met Roemenië verbonden doordat zijn voorouders heren van Sigmaringen waren geweest. Ook hij accepteerde het voorstel en werd in 1881 gekroond tot koning Carol I. Al in 1866 was hij tot koning benoemd, maar omdat de Turken nog min of meer de baas speelden in Roemenië, moest eerst nog een verdere onafhankelijkheid bevochten worden. Hierbij speelde de prins een leidende rol.

In Albanië liep het anders. De Albanen werden pas later onafhankelijk en hun nieuwe staat werd aan het begin van deze eeuw min of meer door de toenmalige grootmachten geschapen. In 1914, vlak voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, kregen de Albanen de Duitse prins Wilhelm von Wied als koning opgedrongen. Al na een half jaar moest Wilhelm vertrekken uit Albanië na veel protesten en opstanden. Het land werd toen een republiek. Gedurende enige jaren wist Ahmed Zogu zich als sterke man op te werken. Hij werd eerst premier, toen president en liet zich in 1928 door het parlement uitroepen tot koning, waarbij hij de naam Zog I aannam.

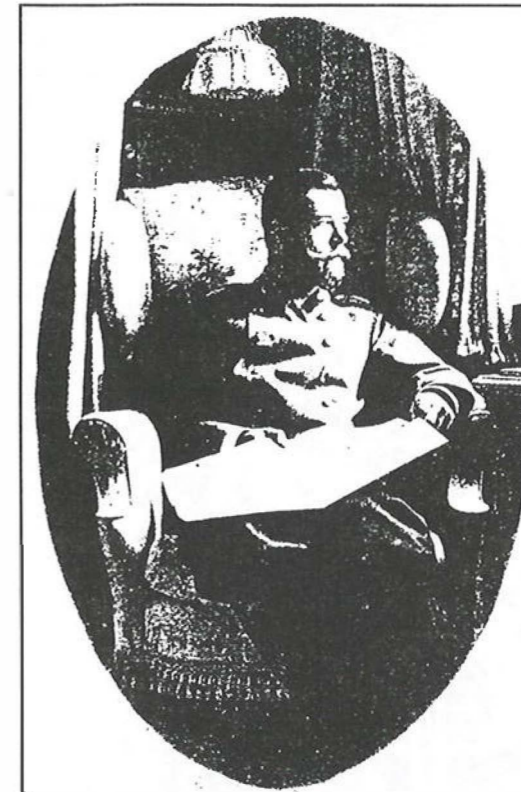
Het koninkrijk Joegoslavië werd na de Eerste Wereldoorlog gevormd uit gebieden van het voormalige Oostenrijks-Hongaarse keizerrijk die met de Servische staat werden samengevoegd. Na de Tweede Wereldoorlog kwa-

men de communisten aan de macht en verdween het koninkrijk weer. Gezien de huidige situatie in het voormalige Joegoslavië is het zeer onwaarschijnlijk dat hier ooit nog een koning terug zal komen. Hierdoor zal Joegoslavië verder buiten beschouwing blijven.

Het Russische keizerrijk was in 1917 ten val gekomen na de revolutie, waarna tsaar Nicolaas II en zijn gezin in 1918 werden vermoord, zoals al eerder vermeld. In Bulgarije overleed in 1943 koning Boris III, waarna zijn minderjarige zoon Simeon II onder regentschap zou komen

totdat hij meerderjarig werd. In 1946 besliste 94% van de bevolking, in een door de communisten uitgeschreven referendum, dat zij geen koning meer wensten. Alhoewel de uitslagen door de communisten sterk gemanipuleerd waren, zag Simeon de bui al aankomen en vertrok.

De laatste koning van Roemenië, Mihai, werd in 1947 door de communisten gedwongen om af te treden. Hij vestigde zich in Zwitserland. Koning Zog I had Albanië al in 1939 moeten verlaten toen de Italianen het annexeerden. Toen na de Tweede Wereldoorlog de communisten ook hier aan de macht kwamen kon hij niet meer terugkeren. Hij overleed in 1960 in Londen, waarna zijn zoon Leka zichzelf uitriep tot koning.

Tsaar Nicolaas II van Rusland
(staatsarchief Moskou)

De vraag blijft nu of en hoe deze ex-monarchen een rol kunnen spelen in hun land. Allereerst zal een meerderheid van de bevolking zich voor herinvoering van de monarchie moeten uitspreken. In Albanië heeft Leka wel enige steun, maar geen meerderheid. Ex-koning Mihai van Roemenië verkeerd in dezelfde situatie. In Bulgarije is nog weinig te horen over een eventuele terugkeer van de monarchie en, in tegenstelling tot Leka en Mihai, heeft Simeon niet aangegeven ooit terug te willen keren. Zelfs in Rusland is een groep die de terugkeer van de tsaar wenst. Doordat er geen directe nakomelingen van de Russische

keizerlijke familie zijn, is het lastig te bepalen wie er het meeste recht op de troon heeft. Verschillende kandidaten hebben zichzelf, wijzend op vage verwantschap met de familie, al naar voren geschoven. Een voormalige officier van de vroegere Sovjetmarine heeft zich al zovast maar tot tsaar uitgeroepen en heeft zich in Sint Petersburg gevestigd. Niemand neemt hem echter serieus. Overigens is het wel opmerkelijk dat, hoewel slechts een kleine groep de terugkeer van de tsaar wenst, dat de Russische regering de keizerlijke adelaar met de kroon als staatswapen voert. De adelaar staat zelfs op de presidentiële standaard. Of dit een hang naar het verleden uitdrukt of de persoonlijke smaak van president Jeltsin is, moeten we nog afwachten.

Pogingen om weer wat van de eigen identiteit van voor het communisme terug te halen, zijn in veel Oost-Europese staten te zien. Of een terugkeer van oude koningen daar deel van uitmaakt valt nog te bezien. Het overgrote deel van de inwoners is nog tegen een herinvoering van de koningshuizen, wat ongetwijfeld te maken heeft met het feit dat veel oude koningen in de Tweede Wereldoorlog de kant van Nazi-Duitsland kozen. Ook op het gedrag van sommige ex-koningen valt nog wel wat aan te merken. Zo werd Leka zijn ballingsoord in Spanje uitgezet omdat hij zich met verboden wapenhandel bezighield.

Een eventuele terugkeer van de koningen zou voor de desbetreffende landen een voordeel kunnen zijn indien de nieuwe (oude?) koning over een sterke en charismatische persoonlijk-

heid bezit waarmee hij de bevolking kan verenigen op hun weg naar de inrichting van een nieuwe democratische staat. De tegenvallende optredens van premiers en presidenten heeft bij veel mensen het vertrouwen in de regering en de hoop op een nieuwe toekomst sterk doen afnemen.

Koning Boris III van Bulgarije

Een koning die over zo'n sterke persoonlijkheid beschikt kan het vertrouwen in eigen kunnen en in de toekomst bij de bevolking herstellen. Want veel meer dan gekozen premiers en presidenten, die om de zoveel jaar gekozen moeten worden, kan een koning een blijvende stempel drukken op de identiteit van de bevolking. Immers, presidenten en premiers blijven voor relatief korte perioden op hun positie, waarna de volgenden het weer heel anders kunnen gaan aanpakken. Een koning, die meestal wel enige decennia regeert, kan de zelfde boodschap blijven uitdragen en zo de bevolking zekerheid en stabiliteit bieden. Als de monarchiëen op dezelfde wijze als in West-Europa worden vormgegeven, waarbij de regering het eigenlijke bestuur in handen heeft en de koning(in) als staatshoofd functioneert, hangt natuurlijk veel af van de wijze waarop de regering werkt. De koning kan dan echter wel als "rots in de branding" functioneren voor de bevolking en hen misschien eensgezind mobiliseren om de eenheid in het land te bewaren. Op deze wijze

heeft de koning een soort van stabiliserende werking binnen zijn land, waardoor de regeringen zich bewust blijven van de bevolking door wie ze gekozen zijn.

Er zijn voorlopig nog geen tekenen waar te nemen die erop wijzen dat de ex-koningen die terug willen keren een sterke en charismatische persoonlijkheid bezitten die een positieve invloed zou kunnen hebben en hun land naar een nieuwe toekomst kunnen leiden. Ook is het nog maar de vraag of en in hoeverre de ex-koningen zich binnen de grenzen van de

parlementaire democratie willen begeven. Velen van hen regeerden voor de Tweede Wereldoorlog met vrij veel, zo niet alle, macht. Gezien de aspiraties van bijvoorbeeld Leka valt het nog te bezien of de troonpretendenten met een vrijwel geheel ceremoniële functie genoeg willen nemen.

Concluderend is het dus nog maar de vraag of er bijvoorbeeld een nieuw koninkrijk Bulgarije

zal ontstaan. Kijkend naar de geringe aanhang bij de bevolking en de vaak wat twijfelachtige reputatie van de ex-koningen, zal er niet zo snel een overweldigende steun voor hen ontstaan die de regeringen ertoe zal brengen een nieuwe monarchie in te voeren.

B. Swinkels
Student Bestuurskunde in Leiden.